

The Role of Social Capital Components on Marital Satisfaction in Married Students

Azar Gholizadeh. Ph.D.

Academic member, Islamic Azad University of Isfahan (Khorasgan)

Zohre Esmaeilian. Ph.D. Student

Psychology, University of Isfahan

Abstract

The purpose of this research was to investigate the effect of the social capital components (trust, respect, ethical values, cooperation, responsibility, sense of security, social participation and communicative skills) on marital satisfaction of married students in Islamic Azad University of Isfahan Khorasgan Branch. The research was descriptive correlation study. The statistical population consisted of all 1150 married students, out of whom a sample 288 persons were randomly selected according to Kerjesi & Morgan formula. For collecting the data, two questionnaires were administered, Enrich Standardized Questionnaire of Marital Satisfaction (1979) with 47 items and reliability between 0.48 – 0.90 according to Olson and Olson (1999) and between 0.50- 0.87 according to Mahdaviyan (1376); and a researcher-made Questionnaire of Social Capital consisted of 51 items with the reliability of 0.75. To analyze the data, regression analysis was applied. The research findings showed that different social capital dimensions including mutual trust, respect, cooperation, ethical values, responsibility, sense of security, social participation and communicative skills have significant effect on marital satisfaction ($P \leq 0.0001$).

Keywords: marital satisfaction, social capital, trust, respect, responsibility, communicative skills, cooperation.

نقش مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر رضایت زناشویی دانشجویان متأهل

آذر قلی‌زاده*

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان (خوراسگان)

زهره اسماعیلیان اردستانی

دانشجوی دکتری روان‌شناسی دانشگاه اصفهان

چکیده

هدف این پژوهش بررسی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی (اعتماد، احترام، ارزش‌های اخلاقی، همکاری، مسئولیت‌پذیری، احساس امنیت، مشارکت اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی) بر رضایت زناشویی دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان (خوراسگان) در سال ۱۳۹۰ بود. پژوهش مطالعه‌ای توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان متأهل به تعداد ۱۱۵۰ نفر بود که از این تعداد نمونه‌ای ۲۸۸ نفری با استفاده از فرمول حجم نمونه کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) به صورت تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از دو پرسشنامه استاندارد رضایت زناشویی انریچ (۱۹۷۹) با ۴۷ سؤال که پایایی عامل‌های آن توسط السون و السون (۱۹۹۹) در دامنه‌ای بین ۰/۴۸ تا ۰/۹۰ و مهدویان (۱۳۷۶) بین ۰/۵۰ تا ۰/۸۷ برآورد گردیده است؛ و پرسشنامه محقق‌ساخته سرمایه اجتماعی با ۵۱ سؤال و ضریب آلفای ۰/۷۵ استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل رگرسیون استفاده گردید. یافته‌های پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های مختلف سرمایه اجتماعی شامل اعتماد متقابل زوجین، احترام متقابل، تعاون، ارزش‌های اخلاقی، مسئولیت‌پذیری، احساس امنیت، مشارکت اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی بر رضایت زناشویی تأثیر معنی‌داری دارند ($P \leq 0.0001$).

واژه‌های کلیدی: رضایت زناشویی، سرمایه اجتماعی، اعتماد، احترام، مسئولیت‌پذیری، مهارت‌های ارتباطی، همکاری.

* نویسنده مسئول: azargholizadeh@yahoo.com

پذیرش ۹۳/۴/۲۳

وصول ۹۱/۱۰/۲۵

مقدمه

عبارت‌اند از: وجود دورویی و بی‌اعتمادی (خمرنیا و همکاران، ۱۳۹۰؛ گرگوری^۵، ۲۰۰۲؛ پارک^۶، ۲۰۰۶؛ ویدمن و هنیگز^۷، ۲۰۰۶؛ تترمن و ولف^۸، ۲۰۰۷)، دروغ، پنهان‌کاری، پرخاشگری (می‌ریز و لاندزبرگر^۹، ۲۰۰۲ و اسلامی‌نسب، ۱۳۷۳)، نداشتن حس همکاری، تعاون و مسؤولیت‌پذیری در زندگی، نبودن احترام متقابل بین طرفین، نداشتن مهارت‌های ارتباطی (زینبارگ^{۱۰}، ۲۰۰۷) و بی‌توجهی به حفظ ارزش‌های اخلاقی (گراهام^{۱۱}، ۲۰۰۷).

واقعیت این است که زوج‌هایی که در زندگی مشترک خود از میزان بالای سرمایه اجتماعی برخوردارند، رضایت‌مندی بالاتری را در زندگی مشترک خود تجربه می‌کنند. فنل^{۱۲} عوامل تعهد به ازدواج، وفاداری به همسر، ارزش‌های اخلاقی مستحکم، در نظر گرفتن همسر به‌عنوان یک دوست، تعهد به وفاداری جنسی، تمایل داشتن به والد خوبی بودن، ایمان به خدا و تعهد معنوی، تمایل به بخشودن و حمایت کردن همسر، همراهی کردن با همسر و تمایل به بخشودن و بخشوده شدن را مهمترین شاخص‌های سرمایه اجتماعی بین همسران می‌داند (رزن گراندن، مایرز و هاتی، ۲۰۰۴).

سرمایه اجتماعی، مجموعه‌ای از منابع و ذخایر ارزشمندی است که به‌صورت ذاتی و نهفته در ذات روابط اجتماعی گروه‌های نخستین، ثانوی و در سازمان اجتماعی جامعه (نهادهای رسمی و غیررسمی) وجود دارد. برخی از این ذخایر ارزشمند عبارت‌اند از: اعتماد، احترام، حفظ ارزش‌های اخلاقی، تعاون و همکاری، مسؤولیت‌پذیری، احساس امنیت، مشارکت اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی. این منابع برای افراد مختلف متفاوت‌اند و می‌تواند امتیاز مهمی را برای توسعه سرمایه انسانی کودکان و جوانان ایجاد کنند (فیلد، ۱۳۸۸). در واقع سرمایه اجتماعی چرخ‌های خانواده را روغن کاری می‌کند و به اعضای خانواده اجازه می‌دهد به سوی آرامش و سکون حرکت کنند. سرمایه اجتماعی از طریق افزایش دانش، شانس خانواده را برای بهره‌وری بیشتر از امکانات بالقوه موجود در جامعه بهبود می‌بخشد (ربیعی، ۱۳۸۳). در مجموع کارکردهای مثبت سرمایه اجتماعی را می‌توان به سه دسته؛ کارکردهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تقسیم نمود. این کارکردها در بعد اجتماعی عبارت‌اند از: آموزش و موفقیت تحصیلی، گسترش بهداشت و

خانواده از ارکان عمده و نهادهای اصلی هر جامعه و یکی از طبیعی‌ترین گروه‌هایی است که می‌تواند نیازهای مادی، عاطفی، تکاملی و همچنین نیازهای معنوی انسان‌ها را برطرف نماید. این واحد اجتماعی مبدأ بروز عدالت انسانی و کانون صمیمانه‌ترین روابط و تعاملات بین‌فردی است. اهمیت خانواده به اندازه‌ای است که سلامت و بالندگی هر جامعه‌ای وابسته به سلامت و رشد خانواده‌های آن است (حسینی، ۱۳۸۲). ازدواج به‌عنوان پدیده اجتماعی از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار است و منبع بسیار مهمی از امنیت خاطر برای زنان و جایگاه مهمی برای احساس مسؤولیت بیشتر برای مردان است (مداتیل و بنشف^۱، ۲۰۰۸). بدیهی است این آرامش تنها در سایه تفاهم در روابط زناشویی و رضایت زوجها از زندگی خویش حاصل می‌شود.

یکی از جوانب بسیار مهم یک نظام زناشویی، رضایتی است که همسران تجربه می‌کنند (تانی‌گوچی، فریمن، تیلور و مالکارن^۲، ۲۰۰۶). رضایت زناشویی که مهمترین و اساسی‌ترین عامل پایداری و دوام زندگی مشترک است، عبارت است از وجود یک رابطه دوستانه همراه با حسن تفاهم و درک یکدیگر و وجود یک تعادل منطقی بین نیازهای مادی و معنوی زوجها (تقی‌پور، ۱۳۸۰). به‌طور خلاصه عواملی که پژوهشگران در رضایت‌مندی زناشویی مؤثر می‌دانند، عبارت‌اند از: عوامل شناختی، باورهای غیرمنطقی، اسنادهای ناسازگار و تعبیر و تفسیرهای غلط، عوامل هیجانی و عاطفی، عوامل فیزیولوژیک و بدنی، الگوهای رفتاری، حمایت اجتماعی، خشونت، وجود فرزند، تاریخچه زندگی و ویژگی‌های فردی، تنش‌ها، مسائل اقتصادی، مذهب، نوع رابطه زوج‌ها، ساختار قدرت در خانواده، آداب و سنن اجتماعی، فرهنگی، هنجارها و تفاهم فکری و توافق مذهبی، ملاک‌ها و شیوه‌های همسرگزینی (فاتحی‌زاده، ۱۳۸۴).

آمار طلاق که معتبرترین شاخص آشفته‌گی زناشویی است (هالفورد^۳، ۱۳۸۴) و روز به روز در حال افزایش است، نشان‌دهنده آن است که رضایت زناشویی به آسانی قابل دستیابی نیست (رزن - گراندن، مایرز و هاتی^۴، ۲۰۰۴). برخی از عواملی که به نارضایت‌مندی زناشویی منجر می‌شود

1. Madathil & Benshoff
3. Halford
5. Gregory
7. Widemann & Hennigs
9. Meyers & Landsberger
11. Graham

2. Taniguchi, Freeman, Taylor & Malcarne
4. Rosen- Grandon, Myhers & Hattie
6. Park
8. Totterman & Wulff
10. Zinbarg
12. Fenell

هانلر و جنکاز^۳ (۲۰۰۵) نشان داد که مذهبی بودن به‌طور معنی‌داری با رضایت زناشویی مرتبط است. همچنین نتایج یافته‌های باکوم و همکاران^۴ (۲۰۰۶)؛ خامنه، (۱۳۸۲)؛ جعفری، (۱۳۸۴)؛ آهنچیان، (۱۳۸۵) و نظری، (۱۳۸۶)، نشان داد که غنی‌سازی روابط باعث افزایش رضایت‌مندی زناشویی، کاهش تعارض، استقلال، صمیمیت و سازگاری زوجها شده است. آموزش مهارت‌های ارتباطی در بهبود روابط زناشویی و افزایش رضایت‌مندی زوجها تأثیر می‌گذارد (پتی، ۲۰۰۸). اسنلگرو و پیکهارت^۶ (۲۰۰۹) در پژوهشی به این نتایج دست یافتند که هرچه فرد دارای بهداشت فردی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی بالاتر باشد از سرمایه اجتماعی بالاتر و بیشتری برخوردار است. براساس پژوهش اترلیدی^۷ (۲۰۱۰) ورزش نه فقط بخش مهمی از زندگی روستایی است، بلکه فعالیتی است که نقش کامل و جامعی را در تشکیل سرمایه اجتماعی ایفا می‌کند.

یافته‌های پژوهش شارع‌پور (۱۳۸۰) نشان داد اگرچه رشد سرمایه انسانی در درون خانواده‌ها بسیار زیاد شده است به‌طوری که سطح تحصیلات افزایش یافته، ولی به موازات رشد سرمایه انسانی، سرمایه اجتماعی که شاخص برجسته ایجاد و ارتباط افزایش روابط بین افراد است، بسیار کاهش یافته است. همچنین رضایت‌مندی زناشویی در کسانی که در هنگام ازدواج تحصیلات و سن بالاتری داشتند، بیشتر بود (میراحمدی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۲). نتایج پژوهش بهرامی (۱۳۸۵) گویای این بود که بیشترین میزان رضایت‌مندی مردان به ترتیب در مقوله‌های ارزشی، جسمانی، عاطفی، شناختی، خانوادگی و جنسی بود و کمترین میزان رضایت‌مندی، در مقوله‌های شغلی، فرهنگی و اقتصادی بوده است. بیشترین رضایت‌مندی زنان به ترتیب در مقوله‌های شناختی، عاطفی، ارزشی و خانوادگی و کمترین میزان رضایت‌مندی زنان، در مقوله‌های شغلی، فرهنگی، جنسی و اقتصادی بوده است. در مجموع میزان رضایت‌مندی مردان از زندگی مشترک بیشتر از زنان بوده است. بین متغیرهای کیفیت زندگی، عزت‌نفس، کانون کنترل و سرمایه اجتماعی همبستگی مثبت و بین متغیرهای کیفیت زندگی و استرس رابطه منفی وجود داشت. همچنین از بین این متغیرها، کانون کنترل سهم بیشتری در مقدار کیفیت زندگی داشت (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۵).

سلامت، کاهش مشکلات اجتماعی، گسترش اعتماد، بهبود کیفیت زندگی، موفقیت شغلی، مردم‌سالاری و کنترل اجتماعی. جامعه‌ای که سرمایه اجتماعی ندارد با مسائلی چون وجود انواع انحرافات و آسیب‌های اجتماعی از جمله جرم، جنایت، خودکشی، طلاق، فروپاشی خانواده، عقب‌ماندگی در توسعه اقتصادی، توسعه نیافتگی سیاسی، افت سرمایه انسانی و کاهش فرهنگ انسجام عمومی مواجه است. پژوهش‌های زیادی در حوزه‌های گوناگون نشان می‌دهد که گروهها و جوامعی که از سطوح بالاتری از سرمایه اجتماعی برخوردارند، سطوح پایین‌تری از برخی آسیب‌های اجتماعی دارند و یا از میزان بالاتری از پیشرفت و توسعه برخوردار هستند (شارع‌پور، ۱۳۸۳، فاتحی، ۱۳۸۳، ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳).

در عین حال کلمن (۱۹۹۸) بر نقش خانواده به‌عنوان یکی از مهمترین منابع تولید سرمایه اجتماعی در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی تأکید می‌کند. او معتقد است که سرمایه اجتماعی منبعی است که در روابط خانوادگی و سازمان اجتماعی جامعه وجود دارد و برای رشد اجتماعی کودکان و جوانان ضروری است. در این راستا مدرسه و آموزش یکی از قوی‌ترین منابع تقویت سرمایه اجتماعی است که روابط، ارزش‌ها و اعتماد به‌عنوان شاخص‌های سرمایه اجتماعی در آن وجود دارد (محمدی، ۱۳۸۴). زوج‌هایی که در زندگی مشترک خود از میزان پایینی از سرمایه اجتماعی از جمله اعتماد، احترام، حفظ ارزش‌های اخلاقی، تعاون و همکاری، احساس امنیت، مسئولیت‌پذیری و مهارت‌های ارتباطی برخوردارند، میزان پایین‌تری از رضایت‌مندی را نیز در زندگی مشترک خود تجربه می‌کنند. نبودن این عوامل در زندگی مشترک باعث افزایش میزان طلاق، اعتیاد، خودکشی، جرم و بحث‌های خانوادگی، آسیب‌های اجتماعی، تعارضات و... می‌شود. کلمن (۱۹۹۸) در پژوهش خود، وجود سرمایه اجتماعی در خانواده را عامل موفقیت تحصیلی اعضای آن خانواده می‌داند. نتایج پژوهش میلر و همکاران^۲ (۲۰۰۳) نشان داد که مشکلات زناشویی در مراحل مختلف زندگی عبارت بودند از: برخورد با فرزندان، ارتباط، رسیدگی به امور منزل، مسائل مرتبط با نامادری یا ناپدیری، تصمیم‌گیری و فعالیت‌های اوقات فراغت. همچنین نداشتن صمیمیت عاطفی، مسائل جنسی و مشکلات تصمیم‌گیری، شایع‌ترین مشکلات زناشویی بودند. پژوهش

1. Coleman
3. Hunler & Gencoz
5. Petty
7. Atherldy

2. Miller et al.
4. Baucom et al.
6. Snelgrove & Pikhart

زندگی مشترک است، ایفا می‌کند، همین عامل به شکل‌گیری پژوهش جدید منجر شده و بدین منظور فرضیه‌های زیر به‌منظور بررسی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر رضایت زناشویی دانشجویان متأهل دانشگاه طرح گردید:

- ۱- اعتماد متقابل زوج‌ها بر رضایت زناشویی دانشجویان متأهل تأثیر دارد.
- ۲- احترام متقابل زوج‌ها بر رضایت زناشویی آنها تأثیر دارد.
- ۳- حفظ ارزش‌های اخلاقی زوج‌ها بر رضایت زناشویی آنها تأثیر دارد.
- ۴- تعاون و همکاری زوج‌ها بر رضایت زناشویی آنها تأثیر دارد.
- ۵- مسئولیت‌پذیری زوج‌ها بر رضایت زناشویی آنها تأثیر دارد.
- ۶- احساس امنیت زوج‌ها بر رضایت زناشویی آنها تأثیر دارد.
- ۷- مشارکت اجتماعی زوج‌ها بر رضایت زناشویی آنها تأثیر دارد.
- ۸- مهارت‌های ارتباطی زوج‌ها بر رضایت زناشویی آنها تأثیر دارد.

روش پژوهش

روش این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری آن همه دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان) در سال ۱۳۹۰ به تعداد ۱۱۵۰ نفر (۶۸۵ زن و ۴۶۵ مرد) است که براساس جدول کرجسی و مورگان^۱ (۱۹۷۰) ۲۸۸ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای و با توجه به تعداد دانشکده‌های موجود و تعداد دانشجویان متأهل آنها بدین شرح انتخاب شدند: علوم انسانی ۱۲۳ نفر، زبان ۴۷ نفر، فنی - مهندسی ۳۹ نفر، کشاورزی ۳۴ نفر، تربیت بدنی ۱۶ نفر، علوم پایه ۱۱ نفر، مامایی ۶ نفر، پرستاری ۸ نفر و دندانپزشکی ۴ نفر.

برای جمع‌آوری داده‌ها از دو پرسشنامه استفاده شده است: الف - پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ (۱۹۷۹) مبتنی بر ۱۲ خرده‌مقیاس تحریف آرمانی، مسائل شخصیتی، حل تعارض، مدیریت مالی، فعالیت‌های اوقات فراغت، روابط جنسی، فرزندپروری، خانواده و دوستان، نقش‌های تساوی‌طلبی، رضایت زناشویی، سوگیری مذهبی و همبستگی زناشویی با ۴۷ سؤال و طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نه موافقم و نه مخالفم، مخالفم و کاملاً مخالفم) و آلفای کرونباخ ۰/۹۴ تنظیم گردیده است. این پرسشنامه را سلیمانان (۱۳۷۳) در ایران هنجاریابی کرد و پایایی آن را السون و السون^۲ (۱۹۹۹) در دامنه‌ای بین ۰/۴۸ تا ۰/۹۰ و مهدویان (۱۳۷۶) بین ۰/۵۰ تا ۰/۸۷ محاسبه کردند (ثناپی، ۱۳۷۹). نمونه‌ای از پرسش‌های این پرسشنامه، «من و همسرم یکدیگر را کاملاً درک می‌کنیم.» «من و همسرم به خاطر اعتقادات مذهبی مان احساس محدودیت می‌کنیم.»

بنابراین هرچه مقدار کانون کنترل، درونی‌تر بود، افراد کیفیت زندگی بالاتری داشتند. یافته‌های پژوهش ماجدی و لهسایی‌زاده (۱۳۸۵) نشان داد که سرمایه اجتماعی در مقایسه با متغیرهای زمینه‌ای مانند سن، شغل و... پیش‌بینی‌کننده بهتری برای رضایت از کیفیت زندگی به‌شمار می‌رفتند. روابط و تعاملات و منابع حمایتی موجود در شبکه اجتماعی می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد و تقویت اعتماد بین افراد باشد. از بین ویژگی‌های شبکه، صمیمیت و حمایت متقابل، دو عامل اصلی تبیین‌کننده هستند که صمیمیت نقش مهمتری دارد. روحانی و معنوی‌پور (۱۳۸۷) در پژوهشی نشان دادند که بین دینداری با شادکامی در رضایت زناشویی همبستگی مثبت معناداری وجود دارد. یافته‌های پژوهش شریفیان ثانی و همکارانش (۱۳۸۷) نیز نشان داد که همبستگی مستقیم معنی‌داری بین سرمایه اجتماعی شناختی با هر دو بعد سلامت (سلامت جسمی و روانی) وجود دارد. نتایج پژوهش شاه‌سیاه و همکاران (۱۳۸۹) نشان‌دهنده تأثیر آموزش جنسی در افزایش رضایت زناشویی و خرده‌مقیاس‌های رضایت از شخصیت همسر، بهبود ارتباط، رابطه جنسی و حل تعارض بود، ولی در خرده‌مقیاس‌های اوقات فراغت و علایق به خویشان و دوستان تفاوت معنی‌داری دیده نشد. بنابراین آموزش جنسی با افزایش رضایت جنسی ممکن است باعث افزایش در رضایت‌مندی و شادکامی کلی زناشویی گردد.

در سالهای اخیر در بیشتر کشورهای جهان و از جمله ایران ساختار خانواده تغییر کرده است. آمار طلاق و خشونت‌های خانوادگی هر ساله رو به افزایش است و این افزایش تا حدی است که برخی از کشورها را با بحران مواجه کرده است. زوج‌هایی که در زندگی مشترک خود از میزان پایینی از اعتماد، احترام، حفظ ارزش‌های اخلاقی، تعاون و همکاری، مسئولیت‌پذیری، احساس امنیت، مشارکت اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی برخوردارند، میزان کمتری از رضایت‌مندی را در زندگی مشترک خود تجربه می‌کنند. نبودن این سرمایه‌های اجتماعی در زندگی مشترک باعث افزایش میزان طلاق، اعتیاد، خودکشی، کشمکش‌های خانوادگی، آسیب‌های اجتماعی، تعارضات و... می‌شود. بررسی عوامل مؤثر بر رضایت‌مندی بین زن و شوهر و تداوم آن همواره مورد توجه است و با پیچیده شدن جوامع و پیچیدگی زندگی، نیاز به پژوهش‌های تازه‌تر در این زمینه احساس می‌شود. با توجه به نقش مهمی که ابعاد سرمایه اجتماعی در رضایت‌مندی زناشویی که خود مهمترین و اساسی‌ترین عامل پایداری و دوام

یافته‌های استنباطی پژوهش

ضریب تأثیر ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد، احترام، حفظ ارزش‌های اخلاقی، تعاون و همکاری، مسؤولیت‌پذیری، احساس امنیت، مشارکت اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی) بر رضایت زناشویی در جدول‌های ۱ و ۲ ارائه شده است: چنانکه در جدول ۱ مشاهده می‌شود، تحلیل رگرسیون ($F=2235/290$ و $P<0/01$) از اعتبار لازم برای پیش‌بینی رضایت زناشویی از ابعاد سرمایه اجتماعی برخوردار است. به عبارت دیگر حداقل یکی از متغیرهای پیش‌بین (ابعاد سرمایه اجتماعی) دارای توان پیش‌بینی معنادار رضایت زناشویی بوده‌اند، به طوری که ۹۸ درصد از تغییرات رضایت زناشویی را ابعاد سرمایه اجتماعی توجیه می‌کند.

ب - پرسشنامه محقق‌ساخته سرمایه اجتماعی (مبتنی بر مؤلفه‌های اعتماد، احترام، حفظ ارزش‌های اخلاقی، تعاون و همکاری، مسؤولیت‌پذیری، احساس امنیت، مشارکت اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی) است که از مؤلفه‌ها و ابعاد سرمایه اجتماعی فوکویاما (۱۳۷۵)، کلمن (۱۹۹۸)، پاتنام (۲۰۰۰) و بوردیو (۲۰۰۱) اقتباس شده است. همچنین برای بررسی پایایی این پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۷۶، ۰/۶۹، ۰/۷۰، ۰/۶۸، ۰/۸۰، ۰/۶۷، ۰/۸۲ و ۰/۷۵، برای این مؤلفه‌ها به دست آمد. نمونه‌ای از پرسش‌های این پرسشنامه، «به ندرت نسبت به رفتارهای دیگران دچار بدبینی و بی‌اعتمادی می‌شوم.» و «به راحتی می‌توانم به سخنان دیگران گوش دهم.» برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب رگرسیون همزمان به منظور پیش‌بینی رضایت زناشویی از طریق ابعاد سرمایه اجتماعی استفاده شده است.

جدول ۱- معنی‌داری معادله رگرسیونی بین متغیرها و ضریب تبیین مدل

خطای استاندارد برآورد	مجدور ضریب همبستگی چندگانه تعدیل شده	مجدور ضریب همبستگی چندگانه	ضریب همبستگی چندگانه	معناداری	ضریب F	شاخص‌های آماری الگو	\hat{r}^2
۰/۱۲۴۵	۰/۹۷۹	۰/۹۸	۰/۹۹ ^a	۰/۰۰۰۱	۲۲۳۵/۲۹۰	همزمان (ورود)	۱

جدول ۲- ضرایب استاندارد و غیراستاندارد ابعاد سرمایه اجتماعی برای پیش‌بینی رضایت زناشویی

\hat{r}^2	ضرایب و معناداری آنها متغیرهای پیش‌بین	ضرایب استاندارد B	معناداری t	مقدار ثابت
۱	مقدار ثابت	۰/۰۵۰	۱/۳۸	۰/۱۶۸
۲	اعتماد	۴/۱۰۷	۸/۰۷	۰/۰۰۰۱
۳	احترام	۲/۰۹۱	۶/۸۰	۰/۰۰۰۱
۴	حفظ ارزش‌های اخلاقی	۱/۱۱۵	۱۰/۷۴	۰/۰۰۰۱
۵	تعاون و همکاری	۳/۱۲۵	۱۰/۱۳	۰/۰۰۰۱
۶	مسؤولیت‌پذیری	۲/۰۷۴	۶/۳۲	۰/۰۰۰۱
۷	احساس امنیت	۱/۱۴۱	۱۳/۲۱	۰/۰۰۰۱
۸	مشارکت اجتماعی	۲/۱۵۱	۱۲/۵۴	۰/۰۰۰۱
۹	مهارت‌های ارتباطی	۵/۱۷۳	۲۰/۸۰	۰/۰۰۰۱

ارتباطی زوج‌ها بر رضایت زناشویی آنها تأثیر دارد. میزان این ضریب برابر با ۵/۱۷۳ واحد است که نشان می‌دهد با افزایش مهارت‌های ارتباطی زوج‌ها، میزان رضایت زناشویی آنها به میزان ۵/۱۷۳ واحد افزایش می‌یابد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده در خصوص فرضیه ۱ پژوهش مبنی بر وجود تأثیر اعتماد متقابل زوج‌ها بر رضایت زناشویی با ضریب برابر با ۴/۱۰۷، با یافته‌های پژوهش اسلامی‌نسب (۱۳۷۳)، قلیچ‌لی و مشبکی (۱۳۸۵)، باستان و همکاران (۱۳۸۷)، حاجی کریمی و فرجیان (۱۳۸۷)، اشرفی (۱۳۸۹)، خمرنیا و همکاران (۱۳۹۰)، گرگوری (۲۰۰۲)، پارک (۲۰۰۶)، ویدمن و هنیگز (۲۰۰۶)، تترمن و ولف (۲۰۰۷) و اسنلگر و پیکه‌هارت (۲۰۰۹) که اعتماد را شرط اصلی و اساسی رضایت‌مندی زناشویی می‌دانستند، همسو است. اعتماد جزء ضروری و جدا نشدنی یک زندگی مشترک است. ریشه و خاستگاه اصلی اعتماد در نگرش مثبت و معنادار افراد به یکدیگر نهفته است. نگرش‌های مثبت و معنادار افراد به یکدیگر سبب ثبات در روابط می‌شود. ثبات در روابط، اعتماد را تولید و حفظ می‌کند و اعتماد سبب تقویت و نهادینه شدن ارزش‌های مشترک می‌شود. برای افزایش اعتماد باید میزان توانایی و قدرت خود را در ایجاد رفتارها و نگرش‌های مثبت و معنادار نسبت به یکدیگر افزایش داد. همچنین اعتماد به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی عامل بسیار مهمی برای حفظ و استحکام زندگی زناشویی است. بزرگترین پشتوانه و منبع تولید اعتماد، عملکرد شخصی و اجتماعی زن و شوهر است. اعتماد است که تماس‌ها و روابط چهره به چهره را در میان اعضای خانواده ایجاد می‌کند و باعث کارایی مؤثر نظام خانواده می‌شود. در یک جمله می‌توان گفت که هر چه روابط زن و شوهر شعاع اعتماد بالاتری داشته باشند، سرمایه اجتماعی بیشتری خواهند داشت.

در خصوص فرضیه ۲ پژوهش مبنی بر تأثیر احترام زوج‌ها بر رضایت زناشویی با ضریب برابر با ۲/۰۹۱، نتایج پژوهش با یافته‌های پژوهش میراحمدی‌زاده و همکاران (۱۳۸۲)، آهنچیان (۱۳۸۵) و نظری (۱۳۸۶) که احترام را یکی از عواملی می‌دانستند که موجب رضایت‌مندی زناشویی می‌شود، همسو است. در یک زندگی زناشویی موفق، بادوام و توأم با رضایت، همواره زوج‌ها به یکدیگر احترام می‌گذارند. هر یک از همسران بعضی ویژگی‌ها یا توانایی‌های قابل احترام را در دیگری می‌یابد و هر چقدر میزان احترام‌گذاری به همدیگر وسیع‌تر باشد، زندگی زناشویی رضایت‌مندانه‌تر خواهد بود.

براساس نتایج جدول ۲ با توجه به اینکه سطح معنی‌داری ضریب تأثیر اعتماد متقابل زوج‌ها بر رضایت زناشویی است ($P \leq 0/01$)، بنابراین فرضیه ۱ تأیید می‌شود. میزان این ضریب برابر با ۴/۱۰۷ است که نشان می‌دهد با یک واحد افزایش در اعتماد متقابل زوج‌ها، رضایت زناشویی به میزان ۴/۱۰۷ افزایش می‌یابد.

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری ضریب تأثیر احترام متقابل زوج‌ها بر رضایت زناشویی است ($P \leq 0/01$)، بنابراین فرضیه ۲ تأیید می‌شود، میزان این ضریب برابر با ۲/۰۹۱ است که نشان می‌دهد با افزایش سطح احترام متقابل زوج‌ها، میزان رضایت زناشویی آنها افزایش می‌یابد.

نتایج جدول ۲ نشان‌دهنده تأثیر حفظ ارزش‌های اخلاقی زوج‌ها بر رضایت زناشویی است ($P \leq 0/01$)، بنابراین فرضیه ۳ تأیید می‌شود. میزان این ضریب برابر با ۱/۱۱۵ است که نشان می‌دهد با افزایش حفظ ارزش‌های اخلاقی زوج‌ها، رضایت زناشویی آنها هم افزایش می‌یابد.

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری ضریب تأثیر تعاون و همکاری زوج‌ها بر رضایت زناشویی است ($P \leq 0/01$)، بنابراین فرضیه ۴ تأیید می‌شود. میزان این ضریب برابر با ۳/۱۲۵ است و نشان می‌دهد که با افزایش در سطح تعاون و همکاری زوج‌ها، رضایت زناشویی آنها افزایش می‌یابد.

نتایج جدول ۲ نشان‌دهنده معنی‌داری ضریب تأثیر مسؤلیت‌پذیری زوج‌ها بر رضایت زناشویی است ($P \leq 0/01$)، بنابراین فرضیه ۵ تأیید می‌شود. میزان این ضریب برابر با ۲/۰۷۴ است که با افزایش مسؤلیت‌پذیری زوج‌ها، میزان رضایت زناشویی آنها به میزان ۲/۰۷۴ واحد افزایش می‌یابد.

براساس نتایج جدول ۲، ضریب تأثیر احساس امنیت زوج‌ها بر رضایت زناشویی است ($P \leq 0/01$)، بنابراین فرضیه ۶ تأیید می‌شود، میزان این ضریب برابر با ۱/۱۶۱ واحد است که نشان می‌دهد با افزایش سطح احساس امنیت زوج‌ها، رضایت زناشویی آنها افزایش می‌یابد.

براساس نتایج جدول ۲، سطح معنی‌داری ضریب تأثیر مشارکت اجتماعی زوج‌ها بر رضایت زناشویی است ($P \leq 0/01$)، بنابراین فرضیه ۷ تأیید می‌شود. مشارکت اجتماعی زوج‌ها بر رضایت زناشویی آنها تأثیر دارد. میزان این ضریب تأثیر برابر با ۲/۱۵۱ واحد است که نشان می‌دهد با افزایش سطح مشارکت اجتماعی زوج‌ها، رضایت زناشویی آنها افزایش می‌یابد.

نتایج جدول ۲ نشان‌دهنده سطح معنی‌داری ضریب تأثیر مهارت‌های ارتباطی زوج‌ها بر رضایت زناشویی است ($P \leq 0/01$)، بنابراین فرضیه ۸ تأیید می‌شود. مهارت‌های

اهمیت مسؤولیت‌پذیری زوجها و تأثیر آن بر رضایت زناشویی، همسو است. مسؤولیت‌پذیری نوعی احساس عملی در به‌کارگیری توانایی‌ها و کوشش برای تطابق و سازگاری با مردم است، مسؤولیت‌پذیری اجتماعی افراد به‌عنوان یکی از عوامل به‌وجودآورنده اعتماد، نظم و امنیت شناخته می‌شود که می‌تواند مسائلی را به‌دنبال خود بکشاند که برای هر جامعه‌ای حیاتی و مهم است. در زندگی زناشویی نیز وجود ویژگی مسؤولیت‌پذیری در بین زوجها باعث تقید اصول با هنجارها و ارزش‌های موجود خانه و زندگی مشترک می‌شود و هر کدام از زوجها، خود را در برابر یکدیگر و مسائل و مشکلات زندگی مسؤول می‌دانند و نسبت به حل آن مشکلات نهایت تلاش و کوشش را به‌کار می‌برند.

یافته‌های فرضیه ۶ در ارتباط با تأثیر احساس امنیت زوجها بر رضایت زناشویی، نشان داد که احساس امنیت با ضریب در سطح معناداری ۱/۱۴۱ واحد، بر رضایت زناشویی تأثیر دارد. یافته‌های به‌دست آمده در این پژوهش با یافته‌های پژوهش می‌ریز و لاندزبرگر (۲۰۰۲) که یکی از عوامل مهم در رضایت زناشویی را احساس امنیت می‌دانند، همسو بوده، ولی با یافته‌های پژوهش کیوانلو (۱۳۸۴) و اشرفی (۱۳۸۹) همسو نیست. امنیت از نیازها و انگیزه‌های اساسی انسان به‌شمار می‌رود، به‌طوری که با زوال آن آرامش‌خاطر انسان از بین می‌رود و تشویش، اضطراب و ناآرامی جای آن را می‌گیرد و مرتفع شدن بسیاری از نیازهای آدمی در گرو تأمین امنیت است. یکی از اصلی‌ترین مؤلفه‌هایی که امنیت را ارتقا می‌بخشد و جامعه را سالم، آرام و مطلوب می‌سازد، سرمایه اجتماعی افراد آن جامعه است. پژوهشگران همچنین همبستگی مثبت و معناداری بین احساس امنیت، استحکام و رضایت زناشویی و روابط معکوس میان احساس ناامنی و نارضایتی زناشویی را به اثبات رسانده‌اند. وجود احساس امنیت در خانه و بین زوجها باعث ایجاد نظم اخلاقی، باورها، ارزش‌ها و هنجارهای مشترک بین آنها می‌شود و همان‌گونه که گفته شد، رضایت زناشویی آنان را افزایش می‌دهد (بهزاد، ۱۳۸۱).

یافته‌های پژوهش در رابطه با فرضیه ۷ پژوهش مبنی بر وجود رابطه بین مشارکت اجتماعی زوجها و رضایت زناشویی، نشان می‌دهد که مشارکت اجتماعی با ضریب تأثیر برابر با ۲/۱۵۱، بر رضایت زناشویی تأثیر معناداری دارد. یافته‌های به‌دست آمده در این پژوهش با یافته‌های پژوهش قلیچ‌لی و مشبکی (۱۳۸۵)، اشرفی (۱۳۸۹)، رزن گراندن و همکاران (۲۰۰۴) و اسنلگر و پیکه‌هارت (۲۰۰۹) مبنی بر اهمیت مشارکت اجتماعی بر رضایت زناشویی، همسو است.

یافته‌های پژوهش در رابطه با فرضیه ۳ پژوهش، تأثیر حفظ ارزش‌های اخلاقی زوجها بر رضایت زناشویی با ضریب برابر با ۱/۱۱۵، نشان می‌دهد که حفظ ارزش‌های اخلاقی زوجین بر رضایت زناشویی آنها تأثیر معناداری دارد. این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش فاتحی‌زاده (۱۳۸۴)، کیوانلو (۱۳۸۴)، آهنچیان (۱۳۸۵)، نظری (۱۳۸۶)، روحانی و معنوی‌پور (۱۳۸۵)، اشرفی (۱۳۸۹) و رزن و گراندن و همکاران (۲۰۰۴) که معتقدند بین ارزش‌های همسران و رضایت‌مندی زناشویی آنها همبستگی مثبت معنادار وجود دارد، همسو است. ارزش‌های اخلاقی به‌عنوان سرمایه‌های عالی انسانی محسوب می‌شوند. رعایت اخلاق و حفظ ارزش‌های اخلاقی به‌صورت یکی از مهمترین پدیده‌هایی است که در جامعه باید رعایت گردد و همین امر به‌شدت بر افزایش میزان سرمایه اجتماعی در کیفیت زناشویی اثر می‌گذارد. همچنین از عواملی که به‌شدت بر همسران، تشابه‌ها، تفاوت‌ها، باورها و ارزش‌ها در این زیرنظام زوجی است. هماهنگی مذهبی، ارزشی و عقیدتی بین زوجها تأثیر بسزایی در رضایت و سازگاری آنان دارد. وجود شباهت در ارزش‌ها عامل تداوم روابط صمیمانه است و زندگی همراه با شادمانی را در پی دارد. همسرانی که دارای ارزش‌های همگرا هستند، نسبت به آنهایی که ارزش‌های واگرا دارند، سازگاری بیشتری از خود نشان می‌دهند.

نتایج فرضیه ۴ پژوهش مبنی بر تأثیر تعاون و همکاری زوجها بر رضایت زناشویی آنها با ضریب ۲/۰۷۴، با یافته‌های پژوهش کیوانلو (۱۳۸۴)، نظری (۱۳۸۶) و اشرفی (۱۳۸۹) مبنی بر رابطه مثبت میان همکاری زوجها در زندگی و میزان رضایت‌مندی زناشویی آنها، همسو است. وجود همکاری در شبکه‌های اجتماعی باعث افزایش میزان سرمایه اجتماعی در جامعه شده و همچنین بهره‌مندی از میزان بالای سرمایه اجتماعی در بین آحاد جامعه باعث افزایش میزان تعاون و همکاری در بین آنها می‌شود. وجود تعاون و همکاری به‌عنوان یکی از مهمترین لوازم قوام و دوام شبکه‌های اجتماعی از جمله خانواده به‌شمار می‌رود. وجود تعاون و همکاری در بین زوجها مزایای بی‌شماری دارد از جمله همیاری صمیمانه و وجود هماهنگی در تصمیمات در همه جنبه‌های زندگی و درنهایت به رضایت‌مندی زناشویی بیشتر منجر می‌شود.

نتایج فرضیه ۵ در خصوص تأثیر مسؤولیت‌پذیری زوجها بر رضایت زناشویی آنها نشان‌دهنده تأثیر با ضریب برابر با ۲/۰۷۴ بود. استنتاج این پژوهش با یافته‌های تحقیق عبدالله‌زاده (۱۳۸۲)، کیوانلو (۱۳۸۴) و میلر و همکاران (۲۰۰۳) مبنی بر

میزان مهارت‌های ارتباطی آنهاست. ارتباط همچنین نقش مهمی در ازدواج ایفا می‌کند، به‌گونه‌ای که از لحاظ ویژگی‌های زناشویی مشخص شده است، ارتباط مؤثر و کارآمد میان همسران، مهمترین ویژگی خانواده‌های دارای عملکرد مطلوب محسوب می‌شود. پژوهشگران دریافته‌اند که رایج‌ترین مشکل در ازدواج‌های ناآرام و پردردسر همانا ارتباط ضعیف زوج‌هاست. براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود که جوانان قبل از ازدواج به راههای مختلف سعی در شناخت کامل یکدیگر داشته باشند و مسؤولان دانشگاه نیز از طریق برقراری جلسات و کارگاههای آموزشی و مشاوره و بهره‌گیری از مشاوران و متخصصان باتجربه این بستر را برای شناخت هرچه بیشتر آنها فراهم آورند. این پژوهش محدودیت‌هایی نیز داشته است از جمله اینکه تعمیم یافته‌های پژوهش در مورد دانشجویان مجرد و یا افراد غیردانشجو باید با احتیاط صورت پذیرد.

منابع

آهنچیان، ن. (۱۳۸۵). رهبری دانشگاهی و سرمایه اجتماعی، رویکردی جامعه‌شناختی به مدیریت آموزش عالی. فصلنامه اندیشه‌های نوین تربیتی، شماره‌های ۴ و ۳.

ابراهیمی، ز. (۱۳۸۸). تأثیر آموزش مهارت‌های ارتباطی بر رضایت و سازگاری زناشویی والدین کودکان ناتوان ذهنی آموزش‌پذیر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.

ازکیا، م؛ غفاری، غ. (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران. تهران: نی.

اسلامی‌نسب، ع. (۱۳۷۳). روان‌شناسی سازگاری، چگونه با خود، طبیعت و اجتماع سازگار شویم؟ تهران: بنیاد.

اشرفی، ا. (۱۳۸۹). اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی و عوامل تعیین‌کننده آن در شهر تهران. مجموعه همایش ملی سلامت شهری ایران، دانشگاه علوم پزشکی ایران، شماره‌های ۴-۵.

باستان، س؛ کمالی، ا؛ صالحی هیکوئی، م. (۱۳۸۷). سرمایه اجتماعی، شبکه و اعتماد متقابل بین شخصی. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تربیت معلم، تابستان ۱۳۸۷.

بهرامی، م. (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر رضایتمندی زناشویی در زنان فرهنگی و همسرانشان. چکیده مقالات دومین کنگره سراسری آسیب‌شناسی خانواده در ایران، دانشگاه شهید بهشتی.

تقی‌پور، غ. ر. (۱۳۸۰). بررسی زمینه‌های اجتماعی مؤثر بر طلاق. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم بهزیستی تهران.

ثنائی، ب. (۱۳۷۹). مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج. تهران: بعثت.

مشارکت زیربنای جامعه مدنی است. مشارکت اجتماعی از طریق سازماندهی گروهها، سرمایه اجتماعی جامعه را گسترش می‌دهد. همچنین سرمایه اجتماعی باعث غنی‌سازی مشارکت اجتماعی می‌شود. همان‌گونه که قبلاً اشاره شد، یکی از عوامل مهم در روابط زناشویی، موقعیت و جایگاه هر خانواده در اجتماع است. روابطی که هر یک از زوج‌ها با خارج از خانواده برقرار می‌کنند، می‌توانند در روابط زناشویی آنها نیز دخالت نمایند. اگر زن و شوهر به این نتیجه برسند که ارزش‌ها و علایق اجتماعی هر کدام در جهت مخالف دیگری حرکت می‌کند ممکن است میان آنان فاصله ایجاد شود. وجود زمینه‌های مشارکت اجتماعی مؤثر بین زوج‌ها باعث ایجاد حسن‌نیت و اعتماد متقابل بیشتر بین آنها می‌شود و همگرایی ذهنی و همبستگی آنها را تقویت می‌کند. همچنین باعث ارتقای توانمندی‌های آنها می‌شود و احتمال موفقیت آنها را افزایش می‌دهد.

یافته‌های فرضیه ۸ مبنی بر اینکه مهارت‌های ارتباطی زوج‌ها بر رضایت زناشویی آنها تأثیر دارد، نشان داد که مؤلفه مهارت‌های ارتباطی بر رضایت زناشویی با ضریب برابر با ۵/۱۷۳، تأثیر معناداری دارد. یافته‌های به‌دست آمده در این پژوهش با یافته‌های پژوهش خالویی (۱۳۸۱)، خامنه (۱۳۸۲)، عبدالله‌زاده (۱۳۸۲)، میراحمدی‌زاده و همکاران (۱۳۸۲)، جعفری (۱۳۸۴)، کیوانلو (۱۳۸۴)، قربانعلی‌پور (۱۳۸۴)، نوابی‌نژاد (۱۳۸۰)، آهنچیان (۱۳۸۵)، عطاری و همکاران (۱۳۸۵)، قلیچ‌لی و مشبکی (۱۳۸۵)، باستان و همکاران (۱۳۸۷)، حاجی کریمی و فرجیان (۱۳۸۷)، ابراهیمی (۱۳۸۸)، شاه‌سیاه و همکاران (۱۳۸۹)، مک کارتی^۱ (۱۹۹۹)، بویاس و ویند^۲ (۲۰۱۰)، میلر و همکاران (۲۰۰۳)، بادنمان و شانتیناچ^۳ (۲۰۰۴)، رزن‌گراندن و همکاران (۲۰۰۴)، باکوم و همکاران (۲۰۰۶) و پتی (۲۰۰۸) که همگی بر نقش کیفیت روابط و صمیمیت موجود بین زوج‌ها و ارتباط مثبت با رضایت زناشویی تأکید کرده‌اند، همسو است. مهارت‌های ارتباطی به فرد کمک می‌کند که عواطف و نیازمندی‌های خود را به‌درستی بیان کند و به اهداف بین‌فردی دست یابد. این مهارت‌ها از چنان اهمیتی برخوردارند که نارسایی آنها با احساس تنهایی، اضطراب، افسردگی، عزت‌نفس پایین، نداشتن موفقیت تحصیلی و شغلی و ناراضی‌بیتی زناشویی همراه است. هرچه میزان مهارت‌های ارتباطی افراد یک جامعه بالاتر باشد به همان میزان سرمایه اجتماعی آنها بالاتر می‌رود و میزان سرمایه اجتماعی افراد جامعه نیز به میزان قابل توجهی مشخص‌کننده

1. Mc Carthy

2. Boyas & Wind

3. Bodenmann & Shantinath

عطاری، ی؛ عباسی سرچشمه، ا؛ مهربانی زاده هنرمند، م. (۱۳۸۵). بررسی روابط ساده و چندگانه نگرش مذهبی، خوشبینی و سبک‌های دلبستگی با رضایت زناشویی در دانشجویان مرد متأهل دانشگاه شهید چمران اهواز. *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی*، بهار ۱۳۸۵.

فاتحی‌زاده، م. (۱۳۸۴). بررسی رابطه عوامل قبل از ازدواج با رضایت مندی زناشویی خانواده‌های شهر اصفهان. دانشگاه اصفهان. فیلد، ج. (۱۳۸۸). سرمایه اجتماعی. ترجمه: غ غفاری، ح رضوانی. تهران: کویر.

قاسمی، و؛ اسماعیلی، ر؛ ربیعی، ک. (۱۳۸۵). سطح بندی سرمایه اجتماعی در شهرستان‌های استان اصفهان. *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال ششم، شماره ۲۳.

قلیچ‌لی، ب؛ مشبکی، ا. (۱۳۸۵). نقش سرمایه اجتماعی در ایجاد سرمایه فکری سازمان (مطالعه دو شرکت خودروسازی ایرانی). *فصلنامه دانش مدیریت*، شماره ۷۵.

کیوانلو، س. (۱۳۸۴). بررسی عوامل مؤثر بر رضایت مندی زناشویی. *چکیده مقالات نخستین کنگره سراسری آسیب‌شناسی خانواده در ایران*. دانشگاه شهید بهشتی.

ماجدی، س. م؛ لهسایی زاده، ع. (۱۳۸۵). بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی. *روستا و توسعه*، زمستان ۱۳۸۵.

محمدی، م. ع. (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی و سنجش آن. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

نظری، ع. م. (۱۳۸۱). بررسی و مقایسه تأثیر برنامه غنی‌سازی ارتباط و مشاوره راه‌حل محور بر رضایت زناشویی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه کرمان.

نوابی‌نژاد، ش. (۱۳۸۰). مشاوره ازدواج و خانواده درمانی. تهران: انجمن اولیا و مربیان.

هالفورد، د. ک. (۱۳۸۴). زوج درمانی کوتاه‌مدت. ترجمه م تبریزی، م کاردانی، ف جعفری. تهران: فرا.

Atherlady, K.M. (2010). *Sport, localism and social capital in Rural in Rural estern Australia Journal of Sociology*, 44(4), 348-360.

Baucom, D.H; Hahlweg, K; Atkina, D.C; Engel, J. (2006). Long Term prediction of marital uality following a relationship educationship program: Being positive in a countructive way. *Journal of Family Psychology*, 20(3) 448-455.

Bodenmann, G; Shantinath, S.D. (2004). The couples coping enhancement training (CCET): A new approach to prevention of marital distress based upon stress and coping. *Family Relations*, 53,5,477-485.

Bourdieu, P. (2001). *Reproduction in Education, Socity and Cature*, London.

Boyas, J., & Wind, L.H. (2010). Employment-based social capital, job stress, and employee burnout: A public child welfare employee structural model. *Children and Youth Services Review*, 32(3), 380-388.

جعفری، ف. (۱۳۸۴). بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی پیش از ازدواج بر افزایش رضایت زناشویی زوجین پس از ازدواج. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه علامه طباطبایی.

حاجی کریمی، ع. ع؛ فرجیان، م. (۱۳۸۷). مدیریت سرمایه انسانی، اجتماعی و عاطفی با رویکردی اثربخش در موفقیت شغلی (مطالعه موردی بانک ملت). نشریه مدیریت دولتی، دوره ۱، شماره ۱.

حسینی، ز. ا. (۱۳۸۲). بررسی اثربخشی درمان شناختی - رفتاری به شیوه گروهی برای افزایش رضایتمندی زناشویی زنان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

خالویی، ق. (۱۳۸۱). بررسی رابطه بین هیجان‌خواهی و میزان رضایت زناشویی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان.

خامنه، م. (۱۳۸۲). بررسی رابطه هوش هیجانی و رضایت زناشویی در معلمان زن دوره راهنمایی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه علامه تهران.

خمرنیا، م؛ تورانی، س؛ محمدی، ر. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی. *مجله پزشکی هرمزگان*، پاییز ۱۳۹۰.

بهبود، د. (۱۳۸۱). سرمایه اجتماعی بستری برای ارتقای سلامت روان. *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال دوم، شماره ۶.

ربیعی، ک. (۱۳۸۳). سنجش سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی محله عرب‌های ملک شهر اصفهان). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه علوم اجتماعی دانشگاه اصفهان.

روحانی، ع؛ معنوی‌پور، د. (۱۳۸۷). رابطه عمل به باورهای دینی و شادکامی و رضایت زناشویی در دانشگاه آزاد اسلامی مبارکه. *فصلنامه دانش و پژوهش در روان‌شناسی*، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، شماره ۳۵ و ۳۶.

سلیمانیان، ع. ا. (۱۳۷۳). بررسی تفکرات غیرمنطقی براساس رویکرد شناختی و نارضایتی زناشویی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.

شارع‌پور، م. (۱۳۸۰). فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن. فصلنامه انجمن جامعه‌شناسی ایران.

شارع‌پور، م. (۱۳۸۳). ابعاد و کارکردهای سرمایه اجتماعی. بررسی مسائل اجتماعی ایران.

شاه‌سیاه، م؛ بهرامی، ف؛ محبی، س. (۱۳۸۹). تأثیر آموزش جنسی بر بهبود رضایت زناشویی زوجین شهر اصفهان. *تحقیقات نظام سلامت*، زمستان ۱۳۸۹.

شرفیانی ثانی، م؛ شیانی، م؛ کریملو، م؛ خواجه‌دادی، ا. (۱۳۸۷). رابطه سرمایه اجتماعی و سلامت مادران. *مجله دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی*.

عبدالله‌زاده، ح. (۱۳۸۲). بررسی رابطه بین صفات شخصیتی و رضایت مندی زناشویی در زوج‌های شهر دامغان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه تبریز.

- Coleman, S. (1998). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology* v.94. supplement. s95-s120.
- Graham, J. (2007). *A review of some important MMPI special*, INP. Advance in psychological assessment.
- Gregory, E. (2002). *Accountability, responsibility and corruption: Managing the Public Production Process*. Injonathan Boston. Ed, The state Under contract Wellington, New Zealan. Bridget Williams books.
- Hunler, O.S; Gencoz, T. (2005). The effect of religiousness on marital satisfaction: testing the mediator role marital problem solving between religiousness and marital satisfaction relationship. *Contemporary Family Therapy*, 27, 1, 123-136.
- Krejcie, V., Morgan, W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*, Educational and Psychological Measurement.
- Madathil, J; Benschoff, J. (2008). Importance of Marital Characteristics and Marital Satisfaction: A Comparison of Asian Indians in Arranged Marriages and Americans in Marriages of Choice. *The Family Journal*, 15(3), 112-125.
- McCarthy, B. (1999). *Marital style and its effects on sexual desire and functioning*. *Journal of family Psychotherapy*, 10.1-12.
- Meyers, S.A; Landsberger, S.A. (2002). *Direct and indirect pathways between adult attachment style and marital satisfaction*. *Personal relationship*, 9, 159-172.
- Miller, Pj; Caughlin, Jp; Huson, TL. (2003). Trait expressiveness and marital satisfaction: the role of idealization processes. *Journal of Marriage and Family*. 65, 4, 978-995.
- Olson, D.H; Olson, A. (1999). *Preventive approaches in couple therapy*. New York: talor, Francis pub.
- Park, H. (2006). The Role of trust on knowledge creation in a virtual organization: A social capital perspective. *Journal of Knowledge Management Practice*, 7,4.
- Petty, B.D. (2008). *Marriage education: A grounded theory study of the positive influence of the educational experience on the marriage relationship*. University of Idaho.
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone: the Collapse and Revival of American Community*. New York, Simon & Schuster.
- Rosen- Grandon, J.R; Myhers, J.E; Hattie, J.A. (2004). *The relationship between marital characteristics, marital interaction processes and marital satisfaction*. *Journal of Counseling & Development*, 2(1), 58-68.
- Snelgrove, J; Pikhart, H. (2009). A multilevel analysis of social capital and self- rated health: evidence from the British household panel survey. *Journal of health Politics, Policy and Law*, 689-694.
- Taniguchi, S.T; Freeman, P.A; Taylor, S; Malcarne, B. (2006). A study of married couples perceptions of marital satisfaction in outdoor recreation. *Journal of Experiential Education*, 28(3), 253-359.
- Totterman, A; Wulff, G. (2007). *What a social capital perspective can bring to the understanding of information sharing in a university context*, if information research Vol. 12. No.4.
- Widemann, K; Hennigs, D. (2006). *Corporate Social capital and corporate / nycob /widemann hennings*. Pdf. inch, R. (2000). *Selected studies in marriage and the family*. New York. Hito Rinehart and Wiston. INC.
- Zinbarg, R. (2007). *Marriage certificate data compilation file*, 131- 133.